„ЗАСТАВА“ излази двапут у недељи, четвртком и недељом.
Цена је на годину 10. фор. на по год. 5 фор., на четврт године 2 фор. 50 нов. а. в. за Аустрију, а за Србију на годину 100 гроша на по год. 50, а на четврт године 25 гроша.

ЗАСТАВА.

Огласи се рачунају по количини врста, које из гармонта заузимају, и за сваку врсту плаћа се за први пут 7, за сваки даљи пут 5 н осим тога за жиг увек по 30 н. Дописи се шаљу уредништву а предплата администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

Број 50. У Новоме Саду, у недељу 23. јунија 1868. Год. III.

Нови Сад, 21. јунија.

Јуче нам стиже о догађајима у Србији овај телеграм:

„Јутрос призивање светог духа. Скупштина отворена. Милан изабран за кнеза. Скупштина загрми трипут живио војска у Топчидеру и сто један топ са града огласи избор. Регенти су, Ристић, Блазванац, Јован Гавриловић, овај саветник. Све једногласно.“

Дакле је велика народна скупштина већ свршила оно важно и замашно дело, рад кога је сазвана била, народна је скупштина изабрала кнеза у лицу младога Милана Обреновића IV., а за регенте до пунолетности кнежеве изабрани су једногласно Јован Ристић (министар на расположењу), Миливој Петровић Блазнавац (досадањи министар војни), и Јован Гавриловић (саветник). Морамо искрено исповедити, да би пред судом свакога непристрасног човека заиста илого већма колико у интересу народа самог и његове потпуно слободне суверене воље, толико у интересу новоизабранога владаоца и регенције било, да су избори за скупштину текли, па да је и сама скупштина састала се у земљи слободној од опсадног стања и преких судова, а тако исто и да је војска мање излазила на позорницу при том важном делу народном, јер то ће нам зацело сваки непристран и уставним формама вичан човек признати, да је опсадно ванредно стање у земљи и војска, која претиче глас скупштине, и присуствује при раду њеном, да је то све по данашњим државноправним појмовима чудна стафажа, чудан оквир радњи скупштинској у ономе часу, где народ преко својих заступника врши највише и најсветије суверевско право своје. Но ствар је данас свршена, а форма, у којој је свршена то је ствар и рачун оних, који у то време пословима земаљским управљаху.

Пред нама стоји свршен рад велике скупштине и сваки члап народа нашег поштује вољу народа, који је Милана Обреновића за кнеза изабрао. Он је данас „вољом народа“ кнез српски. Али је удес толико хтео, да је нови кнез још малолетан, и да се морало доста тегобној форми троличног регенства прибећи док кнез пунолетан не буде. Природно је дакле да је сваки патриота српски са запетим интересом и пажњом чекао, да чује имена оних људи, којима ће народ тај важан и огроман задатак у руке да даде, да у овим кобним и замашним приликама судбином земље управљају. Па није само народ српски, него и цело јужно Словенство с највећом пажњом слушало, да чује имена регената српских. Ево их данас већ чусмо и знамо људе, који су позвани на тај велики посао у данашње доба. Народна скупштина, која је регенте бирала, без сумње је морала пред очима имати то, да регенти пре свега морају бити људи једнога политичкога правца и једних државничких начела, јер се у уставним, парламентарним државама то и при сваком министарству иште, а тим се већма иште у оној тројици, којој се суверенска власт у земљи у руке даје. А кад је и ако је то тако, онда би о политичком правцу и државничким начелима нове регенције могли судити већ и онда, ако су начела и једног само члана њеног још одпре позната. Међу данашњим регентима је без сумње Јов. Ристић тај државник, чији је државнички правац особито у последње доба највише у јавној радњи на видик изашао; сведочбу вештога дипломата добио је тај државник од самога покојнога кнеза Михаила у познатоме писму, где га је у преговорима и дипломатској радњи око градова својом десном руком назвао. Кад оно кнез Михаило узе г. Ристића за спољнога миниска, цео је либерални и напредни свет српски поздравио то као радостан појав и као знак, да ће у влади кнежевој настати слободоумнији и напреднији правац; а кад г. Ристић не стаде у министарство и не хтеде да буде у телу, које се није очистило од непопуларних и назадних елемената, онда тим својим понашањем, којим је засведочио свој државнички карактер, још веће поверење доби у земљи и у млађега, напреднога света. Слободњачка странка је дакле гледала а гледа и данас у г. Ристићу државника просвећена и одојена на грудима нове, савремене државничке школе, човека, који није огрезао у бирократској прашини и у обожавању преживелог државног полицајског система. Досадашњег ратног министра г. Миливоја П. Блазнавца познајемо досада као војника, а о војничким способностима нисмо кадри да судимо; факт је то, да је у пок. кнеза Михаила уживао потпуно поверење у војничким стварима и да му је био главни помагач у уређивању и организовању војничке снаге државне, а видимо да и у војсци поверења има, а тако исто и у народу који га је за регента изабрао. Нисмо научили судити о човеку, док дела не стоје на среди, а тако исто ни по приватним гласовима, али радо верујемо говору оних, који у најновије доба имадоше прилике да познаду у г. Блазнавцу човека, који води рачуна о времену, у коме живимо, и о спољним и унутрашњим потребама државним, што томе времену и његовом неизбежним захтевима једино одговарају. Трећи члан г. Јован Гавриловић беше после г. 1858. миннстар финансије у либералном министарству кнеза Милоша. Пошто на место тога министарства дође друго, Гавриловић уђе у савет, у коме се бројао међу интелигентније чланове тога иначе и по елементима својим доста застарелога тела. Ми се дакле надамо да ће ова регенција, пошто су у њој људи, који су кадри проникнути време и потребе његове, да ће регенција погодити у унутрашњој и спољној политици онај правац, који је једино кадар да Србију и српски народ учини великим и напреднии, а уједно и да га учини способним за ону улогу, која му је положајем и историјом на балканском полуострву и у јужном Словенству намењена. Но изричући ту наду, не предајемо се сангвиничким илузијама, нити мислимо тиме унапред већ изречи мнење и суд о правцу, који ће се тек у делима, што долазе, показати и обележити. Време је озбиљно и важно, у коме ова три државника примају врховну управу земље и судбине народне у руке; време ово иште сву духовну и моралну снагу. *Ми се* уздамо у патриотизам и просвећеност нових регената, да ће једном учинити крај несретним раздорима страначког беснила те предупредити, да Србија не буде више позорница, на којој ће се ширити небратске, слепе страсти и крвави призори. А тако исто уздамо се да ће под њима бити Србија унутри слободна и напредна земља, а с поља чврст и поуздан наслон осталој својој браћи. Ту је светлу улогу сам дух историје Србији наменио!

Оволико за сада у овоме тренутку и на прагу нове регенције казасмо, а имаћемо прилике да још више и опширније о томе проговоримо.

Србија и догађаји у њојзи потурище нам на час испред очију остале ствари на истоку. Имамо пак данас да прибележимо нешто, што може бити од великог замашаја по развитак ствари на истоку, а то је, да је у Грчку дошао американски посланик, што има свакојако важнога значења. То је први пут, да Грчка и Америка имају међу собом дипломатског заступања. Сад је Америка послала једног од првих својих правника као посланика у Грчку. Долазак тога посланика сматра се као догађај, што може учинити епоху у историји источног питања. Америка тиме ступа на позорницу источног питања и то стаје на страну Русије, о томе сумње нема. Та је алијансија резултат заједничког интереса у источној Азији, потреба да се тамо паралише енглеско-француска превага. Дописник једног бечког листа из Атине вели приликом овог догађаја: „Ми овде идемо на сусрет занимљивим догађајима.“

Једно правно питање поводом злочинства у Топчидеру.

Од кад се догодило грозно злочинство у Топчидеру, потакло се у новинарству важно јуристично питање о екстрадицији (издавању) оних особа које су можда у том злочинству помешане, али изван Србије живе. Колико сваком мора до тога стати, да се починитељи и сукривци тога грозног злочинства по закону казне, толико мора се и на то гледати, да се по закону ради, а наиме да се непрекорачи онај међуниродни закон, који по међународном праву између цивилизовани држава постоји. Непада на ум јамство примити за оне особе изван Србије, које се гравиране показују исказом окривљеника у Београду, али кад се о екстрадицији тих особа говори, па кад се још додаје, да српска влада ту екстрадицију од аустријске или угарске владе иште — ту имамо коју рећи са јуристанског гледишта. —

Кад се говори о екстрадицији, ту се мора пре свега на ум узети, да се територијална сувереност како реквирирајуће (молеће), тако и реквириране (умољене) државе неповреди. Територијална сувереност пак у себи садржава атрибут судства, како над својим, тако и над страним поданицима, те само изнимка постоји у обзиру дипломатични особа које уживају право екстериторијалитета, те подпадају и у иноземству судству своје државе. Осим те изнимке дакле по начелу територијалне суверености непостоји ово, да свака држава своје поданике казнити може. Ту се увек пита, где је злочинство почињено, ако је н. пр. злочинство у Угарској почињено, то ће се злочинац ма био он Србијанац, Рус, Енглез или Американац, у Угарској казнити и дотична држава чији је поданик неможе никад екстрадицију искати, да га она по својим домаћим законима казни, већ он подлежи туђим законима. Једина изнимка постоји, као што већ спомену, у обзиру дипломатични особа, тако да се н. пр. руски, инглески или американски посланик неби смео подврћи угарским судовима — друге све стране особе пак подпадају угарским судовима.

По начелу територијалне суверености, питање екстрадиције може се само онда подићи, ако је злочинство почињено у обсегу реквирирајуће државе, па кад је злочинац у реквирирану државу побегао; но и овде ваља чинити разлику међу собственим подаником и иноземцем. У првом случају постоји начело да држава свог поданика неиздаје. Тако н. пр. ако Аустријанац ма какво злочинство учини у Србији или у Француској, неће га Аустрија никад издати дотичној држави, већ га она сама казнити (§ 36. каз. зак.). Али ако је злочинац у својој држави, у својој отаџбини, злочинство починио, па у туђу државу побегао, ту би могла држава где је злочинство почињено, од државе куд је злочинац побегао, екстрадицију искати. Обеза ту никаква непостоји и зато се обично за те случајеве конвенције међ државама праве, а ако такових конвенција нема то влада начело реципроцитета (узајмности). Постоји ли у том обзиру каква конвенција међу Србијом и Аустријом — незнамо, али врло сумњамо. Међу Аустријом и Турском непостоји, те влада у нечем реципроцитет, али у главноме вреде установе каз. законика и каз. поступка. Пре неколико година десио се такав случај, те је био предмет дописивања кроз више месеци међу хрватском дворском канцеларијом и министарством изванског послова. Неки Бошњаци избегну у Славонију. Турска власт путем турског посланства у Бечу заиште њихову екстрадицију, зато што су у Босни тобож учинили уморства и грабеже. Аустријска власт одговори, да неможе тој екстрадицији задовољити, док турска власт у смислу § 46. каз. пос. неизкаже такве правне сумње разлоге, по којима се надати, да ће ти Бошњаци осуђени бити, но међутим у смислу § 39. каз. зак. стави исте у затвор. Турска власт изкаже неке сумне разлоге, али аустријска власт то ненађе за довољно, и тек онда, кад је турска власт по други пут темељите сумне разлоге изказала — обавила се екстрадиција. —

По овим начелима међународног и криминалног права, које изложисмо — може се просудити и питање: да ли има места екстрадицији они српски поданика који станујући изван Србије, могу бити помешани у злочинству топчидерском.

Ми ћемо узети да то злочинство није политичне нарави, већ да је просто уморство.

По начелима криминалног права, није само злочинство онај починио, који га изведе, него и онај који то злочинство приправи, средства за изведење даде, к делу припомогне, макар и самим саветом; дакле се исто тако казнити има физични злочинац као и тако названи интелектуални. И зато може когод ма хиљаду миља удаљен бити од места и у време злочинства, па да је онако исто крив као и онај који злочинство изведе. О том дакле да би и они српски поданици који изван Србије живе могли постати криви злочинста топчидерског, па ако се за кривце пронађу, да се на сваки начин казнити морају — о том неможе бити сумње. Али да се истрага против њи у Србији води и да се тамо казне, па да у ту цел Србија њихову екстрадицију заискати може — морало би бити доказано, да су они сами лицем на самом земљишту кнежевине српске какво злочинство починили. Пошто пак то непостоји, то се морамо чудити да се може о екстрадицији говорити, а још више да је српска влада ту екстрадицију поискала — ако ју је поискала, што јако сумњамо, јер још предпостављамо, да у Србији јуриста има. Ако се дакле тим српским поданицима изван Србије докаже, да су кривци злочинства топчидерског, то ће им се по начелу територијалног суверенитета по којем и туђи поданици судству оне државе подподају у којој се налазе — у Угарској судити. Само у једном случају, кад би се могло доказати, да су они то злочинство у самој Србији својим присуством преправили, па онда тек Србију оставили — онда би можда екстрадицији места било.

Ако је пак то злочинство у својим ограницима само политичне нарави, те су неки завереници хтели без крви само преврат у Србији — то још мање има места екстрадиција. Никаква држава непознаје у свом законику велеиздајство спрам туђој држави, и само онда кад би преврат у суседној држави могао пореметити мир у собственој, могло би се то дело квалифицирати злочинством сметања јавног мира или којим мањим. Познати су атентати на цара Наполеона, на цара Аустриског, на цара руског — па зато се није искала екстрадиција они емигранта, који су били споразумни са каквим превратом у дотичним државама.

Ово што пишемо, непишемо из какви лични обзира, већ чисто са јуристичног гледишта по стању данашње науке и праксе међународног и криминалног права, те се небојимо да ће угарска влада што учинити што би против тог права и против териториалног суверенитета Угарске било. Ипак неможе нам се на ино, да угарску владу опазну неучинимо на један чин, који нам се у обште, а особито са јуристичког гледишта незаконит види.

Познато је свету да су г. Владимир Јовановић и г. Каравелов због београдски ствари у град Варадин у затвор одведени. Непада нам на ум за њи какво јамство примити. Ако су криви, биће кажњени, ако су невики, мора им самима до тог стати, да своју невиност посведоче. Зато нема се ништа приговорити против истраге, па баш ни против истражног затвора. Али чему се приговорити мора, то је да су они у град Варадин одведени. ГГ. Јовановић и Каравелов, као становници Новог Сада подпадају под јурисдикцију магистрата новосадског. Ако је угарска влада целисходно нашла други суд делегирати, то је на сваки начин морала обавестити новосадски магистрат, па баш да краљевска табла себе непосредно за компетенатну налази, то изаслани истражни судац може своју јурисдикцију само у обсегу Угарске извршивати. Варадин спада у другу област. Војена граница нема баш никакве друге свезе са Угарском осим заједничког владара; тамо владају други закони, друге власти које ништа обћега немају с угарском владом и с угарским судовима. Истражни затвор чин је јурисдикционални, те се само тамо обављати може и сме, камо се јурисдикција распростире. Ми на ово особито опазну чинимо угарску владу, јер незнамо како би угарски министар могао пред сабором одговарати, кад би се н. пр. који Мађар из Угарске одвео у Олмиц или Шпилберг у истражни затвор.

Ми се надамо да ће угарска влада како у питању екстрадиције, тако у обште у суђењу београдских ствари тако поступати, да се и праведним жељама српске владе, али тако исто и закону и угледу угарске краљевине одговори.

П-Д.

„Нови Позор“

доноси још један чланак о данашњем положају Србије, кога у главном саопштавамо као израз братинског старања и зреле свести браће Хрвата. Ево га:

„.. Ружни злочин топчидерски није само у

себи збиља голема несрећа за Србију, већ узкипљује међу народом најпогибелније страсти и застире маглом лудости најздравију памет. Народ у праведној својој жалости неуме друго, ван без престанка нарицати, а несвестни људи служе се овом поштеном и верном ћуди, овом неутоливом жалости народа, да у страначком својем интересу окаљају достојно име србско, бацајући најподлију сумњу на људе невине и недужне. Од оваква поступања неће вам можда на кратак час помоћи се ни Петар ни Павао, а народ и држава морају изгубити на векове.

Жалити треба за кнезом Михаилом, спомињати његову љубав према Србији, те од све душе проклети његово уморство; али он сам, да се сада дигне из својега сузама обливена гроба, без сумње би говорио: „доста је плача и суза, народе, сада више мисли на малену лађу, која се љуља на узбурканом мору, на своју отачбину мисли, коју треба да мудро уредиш, како би јој ујамчио загрожен обстанак и сретну будућност, а када све то изведеш, онда дођи захвална и утешена срца на мој гроб, жалосно спомињи моје име, прослављено највише тим, јер си умео сам извести оно, што сам с тобом наканио извести ја.“ Камо среће, да овако кнез Михаило може проговорити; јер наше речи, коликод су искреном љубави задануте, остаће данас без одзива.

И други су народи доживили и преживили катастрофе сличне, каква се на голему несрећу збила у Србији. Иза њих су настала времена убитачне реакције, коју само страст и неразум изазива. Реакција није спасла државе, већ ју наводила на нове катастрофе. Ужасни ти примери очевидно непомажу, несветују у Србији. Владајућа странка од пре већ слабо популарна употребљује ужас и гњев народа не само против убојица, којих ће име до века у свој коликој хисторији проклето остати, већ га употребљује против немилој си странки противној, употребљује га против либералнога покрета, који је звезда даница свеколикога света, па ни Србија без њега ни обстати неможе, камо ли напредовати, употребљује га, да морално и материјално уништи искрене и ватрене пријатеље србскога народа. Камо то води, ако не у хајдучка времена средњега века или у данашњу пустош канова и емира дубоке Азије.

Неби ми свега тога спомињали; скрстили би руке, те мирно гледали, нека се ствари у Србији развијају својим редом природним; какав је који народ, онако води и обавља своје послове. Али познајемо и високо штујемо два мужа у кнежевини србској, те се на њих обраћамо, више пријатељском молбом, него саветом, кога они много и нетребају. Та су два мужа Илија Гарашанин и Јован Ристић.

Нема још толико црне пакости на свету, да посумња о њиховим непорочним карактерима, о њиховом патриотизму, о привржености једнако великој и према кнежевској породици и срећи србскога народа. Државничка њихова мудрост једнако се признаје у Србији и осталој Европи. Премда је кнез Михаило за нужно држао, да их обојицу уклони из свога министарства, чувао је ипак њихово пријатељство, тражио и слушао њихове савете. Противници кнежевске владе, жестоки против Николе Христића и Цукића, говораху са штовањем и уважењем о Гарашанину и Јовану Ристићу. Они од кнеза нису ништа друго ни желили, ван да у своје министарство узме ова два човека...

„Повор“ завршује чланак овим речима:

„У њиховим рукама стоји судбина Србије. Они су дужни својему имену, дужни су срећи србскога народа, дужни су будућности југославенства, дужни су успомени Михаиловој, дужни су сигурности породице Обреновића, да сада у овој највећој потреби, у овом ужасном метежу бистрим оком и одважном руком ухвате кормило буром и тамо и амо забацивана брода, да га истерају у сигурни лук. Народ ће њиховој влади клицати истом радошћу, којом кличе избору младога Милана.

Не обзирите се на глупу вику погибелне страсти, сабирајте народ у слогу к заједничкоме раду, ступајте пред народом узорним родољубљем, патриотичном пожртвованости, угушите глас вапијућих за прогонством и осветом, и сав ће народ следити вашој застави, и биће ваше име славно до века, народна част неокаљана и будућност државна осигурана.

Октројка градоначелништва у Новоме Саду.

Г. Ђорђе Камбер, варошки капетан, којега је пређашња скупштина варошке обштине поставила по смислу закона и својих штатута за заменика градоначелнику, позвао је по налогу г. министарског комисара Аста скупштину обштинску за 21. јуни о. г. у 8 сати пре подне, на којој ће председавати исти комисар. Скупштинари су се у великом броју скупили, и врло мало их је одсуствовало. Комисар помене своју наредбу, са којом је привремено скинуо са звања г. др. Милетића, и на место његово поставио г. Павла Стојановића, ц. кр. чиновника у пансији, али да обштина у својој пређашњој седници није хтела послушати ту наредбу, него шта више изрекла је др. Милетићу градоначелнику поверење, оградила се против наименовања Павља Стојановића, и наредила градоначелничког заменика Ђорђа Камбера, капетана. Пита дакле обштину, остаје ли при томе, или одустаје од своје пређашње одлуке?

На ово устане др. Стеван Павловић и рече: „да су и овој обштини већ биле досадиле којекакве плетке и смутње, и обрадовала се, што се већ посла комисар да извиди стање ове вароши, у толико више, што дође комисар у особи г. Аста, који је такође многу уставну ватру прошао. Али на жалост иста истрага није учињена по смислу министарске наредбе, нити по смислу закона, пошто је само тужитељска страна преслушана, а не и тужена, и пошто ни ова обштина као представничко тело није преслушана, нити су јој какве жалбе сприопћене. Она се против тога оградила. Нашла је даље, да су посве ништави основи, по којима се др. Св. Милетић скида са свога звања, јер се вели, да је био у друштву са неким политичним компромитованим особама, и да је говорио у непријатељском духу против угарске владе. Аги то је само сумња а никако није доказано, па и да је доказано, ваља да се најпре истрага учини, па да се видело, у колико би кривица његова имала уплива на његово градоначелничко звање. А то ништа није учињено. Пребацује се и то др. Милетићу, да је била у нереду сиротињска каса због дневника и неки чиновника, који проневерише новац. Али та се ствар непосредно тиче суда и судца, а не градоначелништва као политичне власти. Али баш и да се тиче ове власти, ипак спада дисциплинарна истрага овој обштини, као представничком телу, а не комисару. Али се у свему томе ова обштина обишла. Но ипак ова обштина, која се брани само уставним оружјем, неће да се бпире сили, али се ограђује против скидања градоначелника са његовог звања. Само не може допустити, да јој се крњи њено автономно право, пошто јој се путем октројке намеће градоначелник, којега обштина у толико мање може примити, што је у више прилика показала, да у њему не ужива поверења. Пошто се дакле са скидањем уставног градоначелника већ морала учинити жртва, али она не може допустити, да јој се и привремени градоначелник наметне, него обштина од народа за то изабрана позвана, и има право, да из своје средине изабере себи градоначелничког заменика. А о томе изреком говори и 25. § XXIII. чл. зак. од г. 1848. Обштина дакле, која је позвана не само за себе него и за потомство да брани своје уставно право, мора остати при својој пређашњој одлуци, сматра наименовање Павла Стојановића за ништаво и сва дела његова као таковога. Предлаже дакле: да се остане при пређашњим одлукама, по коме се др. Милетићу изјављује поверење, изриче ограду против тог неуставног поступка, који ће се министарству и сабору саобштити, и да обштина не остави своје представничко место, него ту остане донде, док се не сврши ова ствар, а међутим своје право да брани уставним оружјем.“

Милетић: Премда влада није имала право вл. повереника на суспензију градоначелника овластити, пошто ово у делокруг обштине спада, и премда је г. вл. повереник ову суспензију без преслушања градоначелника, дакле и без праве истраге изрекао, то је он ипак уз протест и резерву права и даљег пута први на то пристао, да се обштина у том влади непротиви; да би се обштини положај олакшао, тиме је престала лична страна ове распре; настаје стварна и правна страна, а то је повреда устава и муниципске автономије у њеним кардиналним правима; субституција сваког чиновника по закону припада обштинству; градоначелник је глава обштинства, и за сложни и успешни рад изискује се, да је у сугласију са обштинством, да је излив његови мисли, и осећања, његовог поверења. Влада постављајући по вољи градоначелника, или заменика му, баца семе трвења у обштинству, вређа устав и закон. Говори се о неком абнормалном стању у Новоме Саду; он то не види; све је ишло у реду, и свету на видику; ако некима није по вољи, што у обштини мање несрбски представника има, то су исти Србима још мање наменили, да су одржали мегдан; повереник говори о ренитенцији; о овој неможе бити говора, јер муниципија има право први пут непримити владину наредбу, и репрезентовати противу тога; тако је и у Хевешу ренитенција настала са другом опоменом владе; друго у хевешкој жупанија се противила томе, да наложи, да се избрише из записника, што је као велеиздајство проглашено — ово обштинство брани пак закон и устав, јер и г. повереник неможе порећи, да је овде обштина на правом путу, да је њено право субституције, а да влада вређа устав и закон, и на ту повреду неможе обштина руку пружити. Опомиње владу на рђаве последице оваког поступка; нека н. пр. скорим левица на сабору већину добије, у ком би случају данашња влада као парламентарна одступити морала, па нека се круни свиди странку на владу позвати, која би опозицију целе либералне, и саме данашње владајуће странке изазвала, па ако нова влада у жупанијама поступала буде, као што влада сад у Новоме Саду поступа, да по вољи уклања и поставља чиновнике, како ће се онда странка данас владајућа моћи на устав и закон позвати, кад је сама пример томе дала? Г. повереник говори о изванредним околностима и о потреби изванредни мера — но не видимо те изванредне околности, ни рат, ни немир; и кад влада хоће да у покрајини, или вароши којој суспендује устав, као што овде заиста чини, то би требала, неимајући закона за то, да добије опуномоћење сабора на то. Нема ни противуречија између првог и другог закључења, јер је у првом закључењу обштина рекла, да неће фактично, т. ј. физичном силом противити се сили државној — али зато неможе јој пристајањем својим правну важност дати; обштина је закључила, да ће у објашњењу истраге ићи г. поверенику на руку, али не да ће од своје стране пристати на наредбе, које вређају закон и устав.

Оба су говора примљена са свеобштим одобравањем како од обштине тако и од других слушалаца, којих такође беше у великом броју. На то комесар стави питање: да ли обштина остаје при својој одлуци, и рече, да устане ко пристаје, и тако сва обштина, ван двојице тројице изјави да остаје. Комесар не гледајући на то хтеде да закуне Павла Стојановића за провизорног градоначелника, али обштина с оградом, да то дело унапред за ништаво проглашује, листом изиђе напоље. Колико нам је познато, остали су унутра само стари Јојкић, Илија Христић и јеврејски рабинер. Не знамо, је ли још коГод од наше браће остао, желели бисмо их знати. Но толико знамо, да су и Немци и Мађари са протестом изишли. И тако је, као што чујемо, сам комесар са неколико особа без присуства заменика фишкалског г. Матића, заклео га, јер и овај рече, да као уставан човек тој заклетви неће нити може присуствовати. И тако г. Павле Стојановић опет постаде провизорни градоначелник! Заиста се показа, какво лепо поверење ужива у своме народу, и мора се радовати, шта на такав начин заступи то место. Еле он прође опет вроз „чистителни огањ“ провизорије, шат се разгори и уставан огањ, али онда тешко да изиђе са здравом кожом. Истина да за време изгубимо нашег градоначелника, које му се никакве мане у послу градоначелничком није могло наћи, истина да ће се можда још дар — мар учнити по мађистрату — али нам кроз све те црне облаке блиста свест суграђана наших — и морална је победа на нашој страни. Ништа овом тренутном незгодом нисмо изгубили, него смо шта више добили. Цела је обштина осим двојице тројице као стена тврдо стајала, па од првог до последњег часа чврсто се за своје уставно право држала. Ни плетке, ни бајонети, ни топови, ни друга стрaшила не могоше ју заплашити нити на странпутицу навести. С таковом обштином даље се много учинити, јер немојте мислити, да ће ово, што је за тренутак учињено, до века трајати. Све су владе и сна насиља само за тренутак, али су обштине вечите, а кад су још свестне и устаоци за своје право, мора их и непријатељ поштовати. По врховима грма државног већ видимо да се спрема олуја, али ако буде несреће, врхови ће страдати а стабло ће остати неповређено, из њега ће понићи нове гранчице, ово ће сломљене врхове бољима врховима заменити! Не знамо шта је намеран г. комесар даље чинити и какве још налоге има испунити, али се могао уверити, да ова обштина није дете, које се даје вући за нос куда се хоће, него да има свести и да уме устати за право своје. Овде је обштина физично побеђена али не морално, и њен победник мора је се застидети. Ми смо сада утишани, и нимало не завидимо тренутним победницима, шта више поносимо се са падом нашим. Иде коло наоколо!

Ево саобштавамо записник од седнице, која је држана 19. јунија т. г. кад је новосадски градоначелник Милетић од званија суспендован.

Записник

ванредне главне скупштине магистрата и представништва сл. кр. вароши Новога Сада држане 27. јунија 1868 год.

Председник: Др. Свет. Милетић градоначелник. Од стране магистрата: Ђорђе Камбер вар. капетан, Јосиф Шимић заступник вел. судца, сенатори: Јов. Хаџић, Јован Матић, Милош Јездимировић, Паја Новић, Ђорђе Алексић велики фишкал Јов. Радовановић, вел. бележник Лаза Костић, поч. вел. бележ. Антон Хаџић, и подбележник Коста Трифковић.

Од стране представника: Коста Радуловић, Сима Димитријевић, Ст. Николић, Ј. Полит. Ник. Миловановић, А. Ил. Христић, Михаја Мандић, Јеф. Медурић, Ј. Симмел, Ем. Чакра, Драг. Адамовић, Живко Ђурић, У. Т. Лангхофер, Ђорђе Шевић, Мил. Саранда, Т. Сланкаменац, Сава Суботић, Сакач Андраш, Ђ. Адамовић, П. Миросављевић, Јос. Мачвански, Ст. Павловић, Андр. Петровић, Свет. Максимовић, Тр. Јојкић, П. Вукић, Ст. Јеленић, Данило Баић, Јов. Савић, Ђ. Новић, Г. Поповић, С. Марковић, У. Јовановић, Ђ. Вулпе, Ђ. Шилић, Ник. Станисављевић, Харал. Буђановачки, Јов. Димић, Ст. Јевтић, Ник. Недељковић, Павле Шилић, Стев. Керчевић, Св. Мијатовић, Максим Миодраговић, Јов. Панаотовић, Гли. Обрадовић, Жив. Косировић, Игњат Миличић, Миша Попадић, Сава Видаковић, Јаша Вучетић, Петар Татић, Зарија Шилић, Мита Пенић, Нића Малетић и почасни чланови: рабинер Фрајер и Рајцер.

Бр. 248.

1793. 1794.

Градоначелник др. Светозар Милетић јавља, да му је преко заступника великог судца Јосима Шимића достављена наредба, преузвишеног г. министра бар. Венкхајма и допис приседника кр. табле г. Ф. Аста, који је горњим подписом наименован за пуномоћног повереника за ову варош и који је горенаведену наредбу сам донео.

Затим почасни вел. бележ. Антоније Хаџић прочита наредбу кр. уг. министра унутрашњи послова дт. 20. јуна 1868 бр. 1505 у којој преузвишени г. министар бар. Венкхајм Белла новосадској обштини до знања ставља, да се усљед више на њега управљени тужба као и из званичног поступка до тог уверења дошао, да се код ово варошке власти повећи нереди догађају и наопачка закључења доносе, чему би се и за добро појединих и за добро саме власти усљед надзорног права владе лека тражити имало. Све је ово преузвишеном г. министру до потањег знања дошло, те да би се управа ове вароши у своје редовно стање повратила изволео је за Нови Сад фер. Аста приседника кр. уг. табле за владиног повереника наименовати, опуномоћавајући га, да по околностима управу ове вароши у своје руке узме, поједине званичнике суспендује и места им другима замени, у опште да све оно урадити може, што би се усљед истраге за добро и нуждно показало. Најпосле позива ову варош, да под строгом одговорношћу за своју дужност сматра напоменутог владиног повереника са поштовањем дочекати и свим његовим уредбама строго се повиновати.

За тим се прочита допис владиног повереника дт. 26. јунија ове године бр. 1. у коим исти позивајућисе на горе споменуту наредбу министарства унутрашњи послова, јавља, да је за владиног повереника наименован, и позива ово варошку обштину, да га у данашњим даном наступљеном званичном раду по свом могућству помогне да неби био принуђен при руци стојећа му ванредна се средства лаћати.

Др. Св. Павловић представник ограђује се са формалне стране ствари против тога, што наредба није достављена градоначелнику као глави обштине, него заступнику судца; друго што тужбе које се спомињу у наредби ни су достављене обштини него се шаље на пречац повереник.

Што се тиче начина достављања, мисли представник Јојкић да су три главна частника магистратска координована, па да је зато све једно, коме ће се доставити. Велики бележ. примећује да би то само онда могло важити, да је разговор о магистрату, али је разговор о обштини, коју само може представљати председник, а председник је градоначелник.

Сенатор Шимић изјављује да су му дотични списи предани стим налогом, да их достави г. градоначелнику.

Усљед ове изјаве узвма Павловић свој предлог натраг и већање о њему престаје.

Затим предлаже велики одветник, да се ограда стави против повреде муниципалног права, у колико је преузвишени министар своме поверенику више дао права, него што сам има. Ова би се ограда састајала прво у том, што нам тужбе наспоменуте у наредби министарској нису послате; друго што је поверенику пуномоћство дато, да може поједине званичнике суспендовати, које право само главна скупштина има; треће да се, пре него што би се извидило, да ли су те тужбе против обштине основане, већ у напред изриче пресуда, четврто да је муниципална автономија ове вароши повређена у језгри тиме, што је повереник опуномоћен тим, да може и управу ове вароши у своје руке узети. — (Решено): Предлог се у целом пространству прима и у смислу истога ставља се ограда против повреде уставног и автономног муни-

ципалног права ове вароши и према томе закључује се даље: да се кр. уг. министарству унутрашњи послова у смислу горе наведене ограде представка, а на земаљски сабор тегоба поднесе и да се новосадски посланик г. Ст. Брановачки упути, да због ове издане наредбе, која ће му се у препису послати, министарство интерпелира, у осталом се општинство ово неће фактично противити извршењу министарске наредбе, а владиним ће поверенику у свему на руци бити, што би могло припомоћи разјашњењу ове ствари.

Градоначелник управи беседу на скупштину у сљедећем смислу: он увиђа тешкоћу свога положаја на месту градоначелништва, јер је искусио да влади није угодна особа; у уставној држави и по праву автономном муниципија истина не обзире се на то, је ли начелник влади угодна особа или не, јер би иначе изборно право муниципије сујетно било, доста је, да се градоначелник у границама устава и закона држи, као што он мисли, да је то чинио, и да му се с те стране не може што пребацити; али су околности ове вароши особене, варош на жалост у питању ерарског зајма има од добре воље владе да што очекива, и ту би могло шкодити то, што је он као непријатна персона, на челу вароши. Он ни 1861 ни 1867 год. није се градоначелништва себе ради, но ради општег добра вароши и народа примио, па би промашена цел била; кад би због њега опште добро, у колико би ово и од владе зависило, уштрба трпило. Он је дакле одпре још премишљао о томе, неби ли целисходније било, да одступи од свога места, — но међу тим је из уста самог министра чуо, да намерава повереника послати, као што је сада и послао. Сад дакле мора изход изтраге причекати тим више, што је уверен, да је на свом месту савесно радио и небои се окриве. Но међу тим и до изтраге могао би према којекаквим гласовима усљед београдског догађаја највише према томе, што су га неке новине означиле, да је саучесник у завери противу кнеза Михајла и што друге новине рекоше да се говори, да је народ у Новом Саду противу њега огорчен, само тако на свом месту остати, ако и сада поверење општинства уживa; јер он је у савести својој чист и невин у свему, но снагу моралну може само наћи у јавној свести. Позива дакле скупштину, да се слободно и без зазора изјави, има ли градоначелник и сада њено поверење или не? (Решено): На ово устадоше сви представници са својих седишта и једногласно израз поверења главне скупштине Светозару Милетићу градоначелнику изјавише с том жељом, да се исти у записник уведе, који се овим и уводи.

За верност преписа.

К. Трифковић с. р.
подбележник.

Суђење кнежевим убицама.

Седница варошкога београдског суда од 14. јуна из јутра.

(Продужење.)

Маја 29. по подне одређена четири убице бејаху се већ искупили у кошутњаку на месту, где кнез обично излажаше ради проходања; сви су били наоружани с по једним револвером и ханџаром, које им је на ту цељ набавио Павле Радовановић, само је Коста Радовановић место ханџара имао свој велики нож солдачки.

Од поменутих убица тројица су ишчекивали кнеза око места, где је убиство учињено, т. ј. Лазар Марић, Коста Радовановић и Станоје Рогић, а Ђорђе Радовановић изаслат је мало напред да пази на долазак кнежев и донесе им о томе глас, па стане у честу подаље од њих од куд кнез долази, те да оружјем не дадне гласнику вратити се натраг док они не убију кнеза.

Пред вече око 6. сах. кнез Михаило оде у Топчидер и управо у кошутњак, где су на скоро за њим дошле и његова стрина г-ђа Томанија Јевр. Обреновићка, братучеда г-ђа Анка Константиновићка, кћи г-ђе Томаније, и њена ћерка г-ђица Катарина. С овом родбином својом упути се право к обичном месту, где га зликовци очекиваху, не имајући у пратњи својој никога више до једног ађутанта г. капетана Светозара Гарашанина и једног послужитеља Миту Тимарчевића. Кнез иђаше напред с г-ђицом Катарином. Мало за њима ишла је г-ђа Анка, за овом на двaестину корака г-ђа Томанија коју са старости њене вођаше под руку ађутант г. Гарашанин. А послужитељ Мита беше иза њих заостао још за десетину корака.

На глас Ђорђа Радовановића да кнез иде к њима, она су тројица, Марић, Рогић и Коста Радовановић, ишли ставом полако на сусрет кнезу, а Ђорђе је стао напред у честу, као што је распоређено. Како су угледали кнеза на близу, стадоше одмах покрај стазе Рогић и Марић с једне а Коста Радовановић с друге стране мало напред; па дочекавши кнеза у своју средину поздраве га, но тек што их је он отпоздравио, а одмах на првом кораку опали нањ револвер први Коста Радовановић а за њим и Марић и Рогић, који једаред а који дваред. Од тих пушака кнез је пао мртав на место посрћући на колена. Али убици Кости Радовановићу — овој хијени у облику човечијем — то не беше доста, већ и оним великим ножем својим удари оштримице кнеза по глави остраг баш при падању. (У публици жагор, чују се гласи: звер! звер!) Сам зликовац казује: „Посрнуо беше кнез од пушака да падне као нички на једну страну, па кад га ја ударих ножем по глави, преврте се на леђа па више не маче.“ Па ни то овом зликовцу не беше доста, него истим ножем нагрди кнеза и по лицу, ударивши га сечимице и туда на неколико места. Чим су принуцали на кнеза, Рогић се окренуо на ађутанта Гарашанина, који је био потегао за сабљу да брани кнеза, па и на њега опали револвер дваред и рани га у руку, од чега рањени онесвести се; али се брзо освешћен дигао а убице су већ умакли били. Кад је зликовац Коста почео сећи мртва кнеза, налетила је г-ђа Анка на њега и на Марића, а у тај мах Марић опали и на њу револвер и убије је на место.

Кад се ово ужасно позорје свршило, убице одмах побегну у честу, а Ђорђе Радовановић и даље вијаше с револвером г-ђицу Катарину и служитеља Мигу, који су побегли били у честу, чим се на кнеза принуцало, па пуцајући на њих ранио их је опасно, као што лекарска уверења о томе сведоче. Тако сама је г-ђа Томанија одмах при првом нападу срећно умакла од ових зликоваца и прва огласила да су кнез и њена кћи убијени.

По начињеном плану Павле је Радовановић имао с извесна места на вису више заточеничке куће у Топчидеру пазити кад кнез оде у кошутњак па одатле дурбином изгледати на знак, који би му један од убица, имено брат његов Ђорђе, дао из кошутњака да је кнез убијен па одмах за тим да дође у Београд те нареди да се и остало учини што треба за преврат, као што је то већ напред речено. И он је доиста отишао на својим колима у Топчидер на време, па док кнез не беше тамо дошао, задржавао се с братом Љубомиром у заточеничкој кући, а чим је с прозора угледао кнеза где оде у кошутњак, одмах су обојица, и он и брат му Љубомир, изашли на означено место и дурбином изгледали на знак да је убиство учињено; али се по Топчидеру пре разнесе глас да је кнез убијен него што је њему ишчекивани знак показан. На разнесени глас о убиству он истина одмах на својим колима нагло дојури у Београд, где су га остале присталице ишчекивали спремни, изузимајући јединог Тадића, који је само тог дана одсуствовао одавде због својих домаћих послова; но предузетим мерама од стране власти, којој је већ јављено било да је кнез убијен, спречи се даља њихова злочина радња, те одмах сви као на легалу бише похватани, и тим начином не могаху ни ово друго предузеће за преврат и промену владалачке династије извршити.

При лекарском прегледу мртвог тела кнежевог нађено је на лицу и телу више рана: на глави и по челу исечен је на три места тако, да му се и мозак видео, исечен је и по лицу преко носа, уста и вилица, исечене су му и руке десна и лева од доњег зглавка на више до лаката, а куршумима рањен је на четири места, на једном месту пониже испод десног пазуха, на другом мало ниже од овог првог к плећки, на трећем с леве стране на грудима, и на четвртом посред ртењаче више крстију на леђима. А све ове повреде по уверавању лекарском, учињене живом човеку, смртоносне су безусловно.

Да би се боље објаснило од каквог је значаја ова паклена радња по онима, који је урадише на убитак земље и народа, треба да се наведу овде и њихови карактери, барем у колико се сад могло сазнати.

Лазар Марић родом је из Смедерева, био је истина председник окружног суда, али убивши жену своју, која га по скромности својој служаше као робиња, осуђен је год. 1867 на 20 година заточења.

Станоје Рогић, пропали трговац из Пожаревца, живи од дуже времена без икаква занимања, и по уверењу полицајне власти рђавог је владања.

Атанасије Атанацковић, пропали трговац из Пожаревца, живи од дуже времена без занимања, и по уверењу полицајне власти рђавог је владања.

Љубомир Тадић, из Ваљева, био је до пре три године окружни казначеј, а од то доба живи у оставци без занимања; био је и год. 1866 под испитим због неке брошире противу покојнога кнеза и његове владе.

Богосав Петровић, из Великог Црнућа у округу пожаревачком, по уверењу власти рђавог је владања.

Благоје Петковић, ковач из Београда, рђавог је владања по уверењу власти.

Павле Радовановић, родом из Шапца, адвокат је у Београду.

Видоје Ивковић, из Сумраковца у округу црноречком, до год. 1858 био је кавеција, после за две године дана срески старешина, а до пре годину дана помоћник у Пожаревцу, а тада судом лишен службе и из исте истеран као недостојан, сада без занимања, и по уверењу полицајне власти рђавог је владања.

Коста Радовановић, родом из Шапца, сапунџија, по уверавању полицајне власти рђавог владања.

Ђорђе Радовановић, родом из Шапца, пропали трговац, живи без занимања, и по уверењу полицајне власти рђавог је владања.

Љубомир Радовановић, родом из Шапца, био је правозаступник у Ваљеву па због лажних исправа осуђен судом на заточење за седам година.

Сима Ненадовић, родом из Београда, живи без икаква занимања.

И само овакви карактери могли су да учине ово нечувено злочинство на кнезу и земљи својој.

Противу Лазара Марића стоје докази: 1) што је на испиту признао, да су он, Рогић, Коста и Ђорђе Радовановићи убили кнеза у кошутњаку под управом његовом за цељ преврата; и 2) што је такође признао, да је том приликом он сам убио и г-ђу Анку а и на ађутанта Гарашанина пуцао. — Ово признање његово подудара се и с околностима тим, што су по његовом сопственом казивању нађене и закрштене липе близу места, где је убиство учињено и што је у кошутњаку не далеко оданде где су кнеза убили истраживањем комисије по његовом казивању нађен револвер, којим је пуцао на кнеза, као и нож и шешир, које је по свршеном убиству тамо сакрио у једну шупљу липу.

Противу Станоја Рогића стоје ови докази: што је на испиту своме признао, да су он, Марић, Коста и Ђорђе Радовановић убили кнеза у кошутњаку с намером да се начини преврат; и што је признао да је том приликом пуцао и на ађутанта Гарашанина. А ово његово признање подудара се и с околностима што га је ађутант Гарашанин видео на делу и познао, и што је у обиталишту његовом нађено и скривено оружје, којим је убиство извршио.

Противу Атанасија Атанацковића и Благоја Петковића постоје ови докази: што су обојица на испитима признали, да су с Павлом Радовановићем, Станојем Рогићем, Љубомиром Тадићем и Богосавом Петровићем били у предузећу да се начини преврат у корист династије Карађорђевића. А ово њино признање потврђује се и казивањем речених саучесника.

Противу Љубомира Тадића, Богосава Петровића и Видоја Ивковића постоје докази: што су сва тројица признали да су с Павлом Радовановићем и Станојем Рогићем били у договору ради предузећа, да се кнез Михаило убије па у земљи начини преврат у корист династије Карађорђевића. А ово њихово признање потврђује се и казивањем осталих саучесника.

Противу Павла Радовановића докази су ови: 1) што је на испиту своме признао, да је још лане зачео мисао, да се убиством кнеза Михаила начини у земљи преврат у корист династије Карађорђевића, и на томе да је једнако радио; и 2) што је признао да је за извршење тих предузећа набављао и људе и средства. А ово његово признање потврђује се и казивањем осталих саучесника.

Противу Косте Радовановића и противу Ђорђа Радовановића постоје докази: што су и један и други на својим испитима признали, да су обојица заједно с Лазаром Марићем и са Станојем Рогићем убили кнеза. А Ђорђе је Радовановић признао и то, да је пуцао и на служитеља кнежевог Миту Тимарчевића. Костино признање потврђује се и тим, што су га и ађутант Гарашанин и служитељ Мита видели на делу убиства и познали га, и што је истраживањем власти нађен револвер прикривен на месту, где га је он сам оставио. А Ђорђево признање потврђује се тим што рањени Мита Тимарчевић каже да је исти Ђорђе пуцао на њега на месту убиства.

Противу Љубомира Радовановића говоре ови докази: што је признао да је и он саветом потпомагао да се предузеће изврши, да убиством т. ј. кнеза Михаила начини се преврат у корист Карађорђевића, позивавши признатим својим шифрованим писмом на убиство лица, која су за то одређена била. А ово његово признање потврђују још и његови саучесници Марић и Рогић.

Противу Симе Ненадовића стоје докази: 1) Што признаје да је с кривцем Павлом Радовановићем говорио да се ради да и у Србији буде као с Кузом у Румунији, да се дакле преврат начини. А ово признање његово поткрепљено је и околностима тим, што га кривац Павле Радовановић, који савршено признаје своју кривицу, терети, да је на понуду његову и пристао да помаже у предузећу за преврат. (Точка 4-та §-фа 123. крим. суд. пост.) 2) Што и сам Сима признаје да је до овог дела имао врло честе састанке и разговоре с кривцима Павлом и Ђорђем Радовановићима, а Павле је у овој ствари коловођа, Ђорђе пак извршилац. (Точка 1-ва §-фа 122. крим. пост. суд.) И 3) што је не давно пред овим делом набављао повећу количину револвера, од којих и сада има тричетири, а овака су оружја нађена скоро код свију кривaца, који су у овој ствари помешани. (Точка 1-ва §-фа 121. крим. пост. суд.)

Наведена признања свих ових кривица, подударајући се тесно околностима дела, јесу непосредан потпуни доказ противу њих (§. 225. крим. пост. суд.)

Као што се дакле из целе злочине радње именованих зликоваца види, у том су послу била два предузећа: а) да се кнез владалац убије, које је и учињено, и б) да се учини у земљи преврат и тим на владу доведе династија Карађорђевића, насилно дакле да се промени ред наслеђства у владалачкој династији, а ово друго предузеће извршењем првога остало је у покушају према пропису §-фа 41. кривичког законика. Оба садржавају два знака од злочинства, означена у §-фу 85. точки а) и б) криминалног законика, а за сваку од ових кривицу одређена је истим законом смртна казна.

За оба та предузећа криви су: Павле, Љубомир, Коста и Ђорђе браћа Радовановићи, Лазар Марић, Станоје Рогић, Видоје Ивковић, Богосав Петровић, и Љубомир Тадић. У оба су Павле и брат му Љубомир и Лазар Марић коловође, а остали присталице. Атанасије Атанацковић, Благоје Петковић и Сима Ненадовић криви су за друго предузеће, на ком су радили.

Но пошто су предузећем да се кнез убије учињена још и друга злочинства, као што је убијена г-ђа Анка Константиновићка, што је покушавано убити г-ђицу Катарину, ађутанта Гарашанина и служитеља Миту, то се и ова дела као материјалан стицај имају да ставе на терет како оној четворици убица, тако и Павлу и Љубомиру Радовановићима, као њихов помагачима, према §-фу 69. а с призрењем на §. 97. кривичног законика.

Поред ових кривица, што су до сад именоване, крив је у овом делу и Таса Јеремић, родом из Великог Градишта, јер признаје да му је Богосав Петровић још раније казао, да ће Рогић и још неки да убију кнеза и начине преврат, а то није хтео да јави власти док зло није учињено. Тасино признање потпун је доказ противу њега по §-фу 225. крив. суд. А његова кривица пада под казни у §. 51. крим. законика.

Као што ће се из акта о ислеђивању видети, у овој су ствари учествовали и Филип Станковић из Смедерева и Павле Трипковић из Београда, јер су потпомагали извршење злочинства и морално и материјално. Обојица су злочинци и исто овако криви, као и они што се сада суде; но они се налазе у Угарској, и наша је влада већ учинила корак да се добаве и предаду суду.

На послетку држава задржава себи право да особено може од свих злочинаца тражити накнаду за штету, на коју је изазвана овим злочинством. И то суд нека при суђењу ове кривице има у виду. (§. 295. крим. суд. пост.)

Ствари и новци, што су нађени код кривaца, дају се суду по списцима да их депозитује код себе за измирење државних трошкова.

Држ. тужилац, прочитавши ову тужбу, изјави да к њој додаје још и ово:

У овоме делу кривице имају сви именовани кривци, изузимајући Тасу Јеремића, ове околности, које их отештавају: 1) што су зрелије размишљали и већма се спремали за ово злочинство; 2) што је већа штета учињена злим делом, јер осим учињеног убиства и повреда оштећена је и повређена и држава материјално; 3) што је већа опасност скопчана за земљу с овим злим делом. (Точка прва, друга и трећа §-фа 65. крим. законика.) Љубомир Радовановић и Лазар Марић имају и ту околност која отештава, што су већ за два злочинства били осуђени. (Точка 5. §-фа 65.) А Павле Радовановић и с њим Љубомир Радовановић и Марић имају као коловође још и ту околност која отештава, што су и друге навели на злочинство. (Точка 6. §-фа 65.) А Таса Јеремић има две околности које отештавају, оне у точци 2. и 3. Код оволиких околности што отештавају, Љубомиру Тадићу, Павлу Радовановићу и Сими Ненадовићу не може се да стави у олакшање њихово досадашње добро владање, а признање ни једном, јер га ни један од њих није исказао сам, док није другим околностима убеђен био. С ових разлога захтевам, да суд у смислу §. 87. крим. законика пресуди, да су ови зликовци били у предузећу: 1) да кнез владалац буде убијен, и 2) да се законити ред наследства у владалачкој династији промени. Даље да суд пресуди да су сва четири убице и с њима Павле и Љубомир браћа Радовановићи криви и како за убиство извршено над г-ђом Анком Константиновићком, братучедом кнежевом, тако и за покушавана убиства над кнежевим ађутантом гос. Светозаром Гарашанином, г-ђицом Катарином Константиновићевом, и служитељем Митом Тимарчевићем, и то за убиство г-ђе Анке по смислу §. 155. а за остала покушавана убиства по смислу §. 44. Тако према овоме има се свима кривцима одредити смртна казна, изузимајући Тасу Јеремића.

(Продужиће се.)

ДОПИСИ.

θ **Нови Сад**. 20. јунија. Већ је јављено у овом листу, да се у нашој вароши налази владин комесар г. Аст. На ком је он основу овамо послан, шта је радио и како је поступао у стварима, рад којих је послан главном је већ јављено. — Али иначе какви овде има чуда и покора, то не можемо на ино а да нашем свету не саобштимо, јер је заиста интересантно и карактеристично.

Пре свега морамо јавити да је долазак г. комесара за несрбску опозицију, а на жалост, и за неке познате „србске“ одметнике био од највеће радости и весеља. А како и неби, кад је дошао жељно очекиваня владин комесар, који ће једном овом чуду и покору начинити крај и неке „деспоте“ и „заљешњаке“ научити памети. Но споменута „опозиција“ није дочекала комесара са скрштеним рукама; сад се тек они наљоше у послу. Сад је ваљало ковати гвожђе док је врело. Небеше доста, што су силне лажне тужбе и издајничке денунцијације, како од несрба тако и од неке „небраће“ Срба јадна им мајка! — влади непрестано поднашане, већ се нећаше „пријатељи мира и слоге“ у послу, те одма г. комесара, што но веле, с очију збунише. Требало га је најпре заплашити па и разљутити, како би он што строжије мере узео против ове јадне и несрећне вароши. Онај дан како је дошао г. комесар у нашу варош, „пријатељи мира и слоге“ разтрубише по вароши, да ће ту ноћ Срби потући све Немце(!). Наравна ствар да се млоги лаковерни грађани, не чувши то, јако поплашише, и забринуше и већ су млоги увиђели, да се тако исто почело говорити и бунити и год 1848. Да би пак ствар још ужаснија била што тим „пријатељима мира и слоге,“ јако иђаше у рачун прогласише они, да су ти Срби партаја Милетићева. И заиста успеше у свом послу. Јер војска у Новом Саду и цела регемента у Варадину на таке гласове доби — незнамо чијим упутством — налог да се држи спремна за идућу ноћ. И као што се често при таким приликама свашта догађа, па и смешни појава, тако беше и те ноћи. Помислите само све је у највећем љубопитству, млоги су застрашени; а кад баш ту, исту ноћ после поноћи случајно букну ватра, те пушке запуцаше и звона зазвонише — е сад је већ било доста. Неки помислише: дакле истина је, овде се убија! Па још кад вам причам што се, као што веле, догодило у Варадину. Један официр, који беше на стражи, заспи; у тај пар кад је била у Новом Саду ватра, један капетан потрчи на стражу и затече официра где спава. У највећој својој „званичној“ љутини, јер о стварима беше јамачно врло добро извештен, продере се на спавајућег официра: „Sie schlafen hier fest, und in Neusatz wird gemordet?!“ — веле, да је војска из Варадина исте ноћи пошла у Нови Сад. Благо ли си нама! И заиста војска у Варадину беше дању и ноћу у преправности. Неки су видили и топове на граду.

Сад се опет неки силом напрежу, те доказују да није истина, да је војска у преправности. Ево цела је варош сведок, да свако вече одма после 8 сати по целу ноћ велике и силне војничке патроле по вароши тумарају. Па шта је у ствари? запитаће когод. А ми одговарамо просто: Ништа. Све је то сама лаж и клевете, како би се на неке грађане бацила сумња — па макар то ишло на рачун целог осталог грађанства, које заиста може свим варошима Угарским служити за пример са своје мирољубивости. Јер у нашој вароши влада подпуни мир и ред; и млоги су грађани већ огорчени против таквих непоштених сплеткаша, који силом иду на то, да мир вароши наруше само да би могло најмањи какав узрок наћи, да овај кукавној вароши још више беде нанесу. — Али паклени

дуси, видећи да им ништа за руком не иде, даље плету мрежу својих плетака и најподлији потварања.

Јуче је градоначелник г. Милетић скупштини комесаров акт саобштио, да је са званија дигнут, и ова му даде једногласно знак поверења. У ту почаст тедосмо да г. Милетићу дамо свечану бакљаду. Али „пријатељи мира и слоге“ и ту се постараше те подказаше г. комесару, да Срби под видом бакљаде оће да начине немир и буну у вароши и да том приликом потуку Немце! Они ко веле, ако нисмо први пут успели, сад ћемо. И заиста. Г. комесар писмено забрани, да се Милетићу никаква бакљада или овација дати несме, јер то је, вели, демонстрација против владе. Дал су ту имали уплива познате трчилаже и паклени дуси? И гле чуда! Ту исту ноћ указаше се још млого веће војничке патроле него и кад. — Па ипак све је мирно као и пре. Нико и не сања о којекаквим скандалима, већ проклиње на све стране те несрећне људе, који силом овој мирној вароши немир и страх задају. Јер свако се крсти и чуди, кад види те силне патроле ноћу. — У оближњем селу Петровцу и у околици већ се разнео глас, да је у Новом Саду буна.

Несрећни ви поганици! Дакле у том ви уживате? тим се начином служите да се влади умилите? Ви сте они, који ову кукавну варош жигосасте лагом убијства кнежевог, и који себе за чисте и невине износите?! Гостионицу код „беле лађе“ где се осим других отмени гостију и силни официри налазе, бацисте у сумњу због „завере“ и „тајни договора.“ А шта ћете рећи, „горка браћо“ кад вам изнесемо на видик крчму код „караша“, која се налази близу неки кућа, где је зазорно проћи дању. Ту сте се ви настанили, ту се кују ваши злоуди планови, ту ви испијајући чашице изричете смртне пресуде над овим и оним, и њих „редом вешате.“ Жалостна вам мајка! Вама је то маленкост бацати на мирне грађане сумњу државних преврата, и убијства, те ужасне речи! Зар ви идете на мир и слогу? Ви оћете да страсти утишате?! Бездушници! који демонску насладу налазите само у раздраженим страстима, као што је у вас!

Али свашта има своје време. Помислите да ће свему бити краја, и тешко си онда вама јадницима, док вам се трагови поватају и док вам маске падну са лица, пак ће се видити ко је вера, а ко ли је невера. Знајте, да је свест поштени грађана пробуђена и да ће вас на брзо стићи клетва, коју сте сами себи навукли својим бесомучним понашањем и демонским плеткама!

Засад оволико о ситуацији у Новом Саду.

Из **Вуковара**, 15. јуна. Прошлих дана даван је овде парастос у покој души блаженопочившег кнеза Михаила. Света је у цркви било пуно. Певала је дружина народног позоришта.

Административни одбор показао се да је жив. Он је већ познатог г. Ковачића судца у Илоку сад са звања скинуо. Судчија је предата приставу г. Вуковићу од кога ваља нам се надати да све добро буде. —

Неки дан имало је у Илоку госп. друштво своју скупштину. Почем је радње доба, то је мало била посећена. Нових се чланова и овом приликом доста уписало, као што чујем из Шида ће их до десет бити. Тако и треба, своје ваља помагати. У Шиду, како ми је познато, има доста могућних људи Србаља, па би им на част и поштење било да се наше „Матице“ сете, па да се као чланови упишу чиме би много допринели, најпре за свој подмладак па онда и за сам завод.

Надати се је, да ће на ово мало узгредно сећање бити од њих одзива. —

Збиља! чујем да су се приликом држане господарске скупштине тамо нашла обадва сигурности повереника, те ће оданде опет у Раваницу.

Од неког доба почели су овамо судбеном столу све саме из даљних крајева хрватских званичнике шиљати. Ако овако пође скорим ће сва места они имати, а Срби и Срему без своих — бити.

☐ Из **Задра** 14. јунија. Нећу а није ни нужно да вам описујем грозу и тугу, што нас од једно доба као море притиснуше, кад нас порази ненадни глас из Београда, — нећу, велим, јер си можете представити колика је и каква је та грова и туга била, кад знате с каквом радости и с каквим надама дочекасмо онај глас, да је кнез Михаил на управу „млађане силе“ позвао; јест, из њих можете виђети колико је море осећаја у којему се данас сваки Србин дави. Кад нас бијаше онако сунце обасјало на сами позив у помоћ покојног кнеза „млађаних сила“, помислите како нам се смрче, кад чусмо да у најважнијем тренутку, у ком неустрпљењем очекивасмо глас из Београда, да је баш сасвим предана судбина не само кнежевине него Србства „млађаним силама“, да баш у таквом тренутку кнез Михаил од убилачке руке пада, која с крвљу невине жртве све наше наде угаси, — помислите како нам се смрче!

Но у том мраку указа нам се једна звезда, која весело светлуцкаше над погруженим србством; али ето ће, — ох ужаса! ох несреће! — да и она зађе, и да се србству сасвим смрачи!

Та је звезда кнез Никола црногорски, које га провидност бијаше у оваким црним часовима Србству показала као анђела мира — благовестника зачећа српске слоге, српске величине! Је ли се могла боља прилика дати, да се две раздвојене сестре, Србија и Црна Гора, сједине, да се прва отресе поданства неприметно, да се искорени партаично беснило, да се укаже Црној Гори љубав у делу а не речима за њене велике заслуге по Србство цело — с крвљу њених синова, да се најпосле уклони и у пропаст сурва неслога која ће сигурно на уранку српског јединства подранити са злим јутром, — је ли могао Бог Душанов боље погружено Србство утешити и губитак у Михаилу боље надокнадити?

И да је пуноћетан млади кнез Милан и да нам није позната историја млогих „регенства“, и опет неможемо никако у патриотизму наћи узрока зашто се ова редка прилика тако лудо пропушта; а ваљда ће догађаји скорим ствар одкрити. Ја немогу патриоте себи представити, које му неби на гробу кнеза Михаила, прва мисао на ум пала, да га насљеди првородни син, првородне српске кћери и чувар ковчега српске слободе; ја си немогу Србина представити па којегод странке био који неби с раширеним рукама дочекао онога, који ће тек „покој добити души кад Србин више небуде роб“.

Чује се с неке стране да је то сама утопија; јест, али за оне којима је све немогуће. Питам ја, кад би народ српски прогласио кнеза Николу за свог господара, били данас и на памет на Босфору пало тражити од независног кнеза поданство и на поклон га у Цариград звати? А у противном случају, зар би се могло и данас још сумњати? Сведок нам је туђа штампа, која одма на глас о топчидерској катастрофи, са грозничавом руком и стрепећим срцем одбијаше кандидацију кнеза Николе, ма да га нико није био ни кандидовао, нити имао времена, и тек је онда дахнула, кад је осигурана била да неће нико други него млади Милан на кнежевски престо сести. Повторавамо да ни интересу народа српскога ни жељама блажене успомене Михаилове, које су се на интересе србства сводиле, није се могло боље одговорити, него избором кнеза Николе; а скори ће догађаји да посведоче мнење једног неутешимог Србина на гробу препородитеља Србије, које држим да нећете одбацити, него му окрајак један ваљег цењеног листа уступити.

Само би још, у име сени жертве топчидерске а на њеном гробу заклео оне, који са сувама отровом смешаним скрнаве ледени кам и кроз камен кости и прах незаборављеног кнеза, да већ одустану; смилујте се барем на њега мртвога, немојте га барем мртва за оруђе низке грдње и личних страсти употребљивати, е није то заслужио син Милошев, — смилујте се, да вас његова тиха сен непрокуне! Немојте га у ваше аљине облачити, јер кнез Михаил није заслужио да га и мртвога тако каљате. А што се тиче нас могли би у утростручити те њове сузе са отровом и гнусним опадањем, неби могли ништа другога постићи него још трипут веће презрење како од нас тако од целога света.

Нисам вас пре добро известио о изходу оне депутације што је био кнез Никола опремио у Цариград, са питањем пристаништа на море. Сада вас могу из поуздана извора уверити да су са свом готовошћу у Цариграду давали и пристаниште на море, и градове са земљиштем око Црне Горе, т. ј. Жабљак са земљиштем до Бојане и Никшиће до Гацкога, али само с тим условијем, да у грозећој бури на истоку сасвим неутралан стоји. У томе се смислу и заузимаху гарантне силе на Цетиње, ако витешки кнез на све покушаје одлучно одговори: non possumus (не могу)! Је ли потреба коментара овакој великодушности, оваквом родољубију, оваквој жртви сиромашне Горе Црне за обште благо?

О, где сте протекли пет векова кров вапај, сузе и крв српску, теците јоште, али нека нам остане Ловћен, на ком Србин у невољи погледа и лека нађе: нека нам, Црне Горе, па Србине неочајавај. С нама је правда, с нама је Бог!

Угарска.

— „Позору“ се јавља из Пеште: Гроф Јанковић превлађује; његов предлог мањине доћи ће у расправу; автономија ће се знаменито раширити преко захтева већине; самосталан се прорачун дозвољује. До скора се има надати новом сабору и либералној влади.

— У седници саборској од 18. јунија поднесе Андраши санкционисане законе о порезу на со, а тако исто продужење пуномоћи за купљење пореза. Избор Мишића се верификује. Затим се дају гласови за одбор петнаесторице, који ће претрести обранбени закон. Одбацује се предлог Чикија, да се донесе закључак што се тиче поступања владиног према демократској задрузи.

— Говори се у заступничким круговима, да ће се Сентивањи председник сабора уг. захвалити на својој части још пре одгоде заседања.

Аустрија.

— Народна скупштина чешка која је била ових дана у Хлуму, бројила је до 10,000 људи.

— У Прагу је започела коначна расправа против изгредницима при ексцесу против министра Хербста. Свега их има 23 окривљених; међу њима је и Србин Сава Рајковић, правник на прашком свеучилишту; он се јуначки показао при познатој демонстрацији. Др. Грегер је такође кривац у тој парници, али ће се против њега повести посебна расправа.

Нови Сад, 21. јунија. У пређашњем броју стоји: да је неки К. Н. у једном друштву изјавио, да је дру Милетићу и Павловићу забрањено изилазити из вароши. На захтевање јављамо, да се та изјава не тиче г. Косте Новаковића, којега се име случајно почиње са К. Н. — Даље јављамо, да је у истом броју погрешно штампано, да је г. Нана Дера преслушан код г. комисара. Колико је нама познато, није он преслушан него Жаника Дера, његов син.

— Овоме поверењу, које је овдашња варошка скупштина 20. ов. мес. вотирала др. Свет. Милетићу као градоначелнику, хтедоше се одазвати овдашњи српски становници, и дати му увече бакљаду, при којој би и певачко друштво певало. То дозна комесар те забрани. Захте се од њега писмена забрана, коју изда, и тако бакљада изостане. Иде време, носи бреме!

НОВИЈЕ.

— Романска заступничка комора послала је привременој влади српској сажалницу због крвавог догађаја у Топчидеру. У њој се међу осталим вели: „Злобна рука, која је докончала живот кнеза Михаила и целу Србију у црно завила, задала је највећу тугу и Романији, која изражује у свом парламентарном заступном органу братинском народу своје сажалење и општу тугу. Но велику утеху могу у овом одсудном часу Срби и Румуни наћи у непоколебивој провидности, у поуздању у своју властиту снагу народа и у наду будућности, која није још никада наједнога народа заслепила, да неступају савесно у сусрет догађајима.“

— У Бечу, 20. јуна. Говори се, да ће гроф Клам-Мартињиц бити позван као министар на царски двор; један бечки лист држи ову вест за неистиниту.

— Из Београда се јавља неким новинама да ће скупштина да изабере и ново министарство.

ПРИПОСЛАНО.

Има људи што веле: да се мене тиче ваш прекор у пређашњој „Застави“; као да сам ја рекао: „да ће још две прне тице доћи у хлад“. — Од беде и напасти неможе се човек сачувати ма био најпоштенији и најневинији. Зато ја тај глас о мени и неузимам ни подашто и не сматрам га другачије већ за просту лаж и опадање бар донде, док ми се у очи не каже да сам ја то исто рекао. Или ваљда неки мисле, ако се што по налогу учинити мора, да се мора по налогу и говорити којешта.

У нади да ћете ово неколико реди ставити у „Заставу“ као обрану моју

јесам с поштовањем

У Новом Саду 21. јуна 1868. Мита Калић подкапетан.

Курс бечке берзе.

Акције народне банке	729
5% металик	57 40
Зајам народни	63.
Дукати	5.52
Аустриско сребро	113.25

ОГЛАСИ.

Оглас.

Православна српска општина Ст. Сивачка намерава нову цркву са 3 торња подићи. Усљед чега позивају се дотични мајстори, који би свој посао по процени (Überschlag) од 26,196 ф. а. вр. (цигља је општинска), предузети желили, да на лицитацију 23. јуна п. н. к. (пошто преч. г. протопресвитер 24. јуна на лицитацију неможе доћи, то ће се лицитација пре један дан т. ј. 23. држати, ради знања предузимачима) у 8 сати пре подне држати се имајућу доћи изволе. Предузимачи имају 10 проц. од стотине пишманлука са собом донети. Сва даља условија као и план може сваки до 23. јуна код дотичне општине видити.

Из заседанија црквене општине у Ст. Сивцу 23. маја 1868. 87—2-3

Стечај.

Код вар. Ср. Бечејско је место варошког лекара са годишњом платом од 800 ф. а. вр. упразњено.

Искати могу само они, који су доктори медицине, који српски и мађарски језик добро разуму и говоре.

У дужност му спада безплатно умрле посматрати, богиње каламити, болницу сваки дан посећивати, тамошње, тако и друге овдашње сиромашне болнике лечити.

Лекарина му се по свакој посети у месту са 40, изван места поред слободног подвоза са 80 н. определима.

Проситељи се позивају да са нужни докази снабдевене молбенице до конца аугуста о. г. п. р. подписатом поглаварству поднесу. У Срб. Бечечу 16. (4.) јунија 1868.

88—1—3 Поглаварство вар. у Срб. Бечеју.

Оглас.

Од стране економског одбора краљ. прив. диштрикта вел. кикиндског са овим се на знање доставља да ће се дана 4. (16.) јулија т. г. у 9 сати пре подне смањавајућа дражба ради набављања 10,000 комади за сушење трепа нужни дашчица у процени од 900 ф. и репарације једне на диштриктуалној трепани у В. Кикинди лежеће шопре у процени од 767 ф. 6 н. на лицу места држати.

Подухватачи снабдјевени са 10 проц. пишманлуком позивају се на ову дражбу са приметбом, да се дражбена условја у диштриктуалном рачуноводству у свако доба увидити могу.

У Вел. Кикинди 30. јуна 1868.

97—1-3 Економски одбор.

Објава.

Од стране суда као грунтовне власти сл. и кр вароши Новог Сада овим се до општег знања доставља, да ће се услед молбе Јелисавете Брановачки пређе Бодрљица из Новог Сада непокретно добро Саве Мартића као кућа под бр. 1750. у Новом Саду, због дуга од 500 ф. а. вр. који је на 1576. ф. а. вр. судијски процењено, на јавној лицитацији, која ће се дана 15. јулија 1868. и дана 16. септ. 1868. свагда у 3 сата после подне на лицу места држати, продавати, и зато се сви они, који исто добро купити желе, позивају, да у предозначено време на ту лицитацију дођу, и да се на ту цел изаслатој комисији пријаве.

Уједно се примећава и то, да се условија, под којима ће се гореименовано добро продавати, при суду овом читати, и од њи препис имати могу.

У Новом Саду 9. маја 1868. 85—3-3

Оглас.

Доле потписани отворио сам дана 5. маја 1868 год. у Илоку моју овлашћену писарну као декретом високе кр. дворске канцеларије за краљевину Далмацију Хрватску и Славонију од 13. јуна 1867 год. бр. 2426. За опсег кр. жупанијског судбеног стола жупаније сремске — именовани кр. јавни бележник, те примам и најточније за законом прописане пристојбе сачињавам и обављам све мени у мој делокруг спадајуће послове односно:

I. Као краљ. јавни бележник.

1. Опоруке (тестаменте.)
2. Уговоре сваковрстне.
3. Одостоверење преписа и превода.
4. Потврђење времена о показању и поднешењу сваковрстних исправа.
5. Издавање сведочба о животу особа.
6. Потврђења о понуди извршивања, потврђења о позивању врху испуњења обвеза, врху отказивања уговора, врху оглашивања других очитовања, од коих правне последице зависе. —
7. Просведе меничне (протесте.)

Сви ови послови по мени извршени служе за потпуни доказ. —

II. На даље сам овлашћен у сачување примати сваковрстне исправе такођер менице и опоруке (тестаменте.)

III. Као судбени повереник, све мени по судовима поверене послове.

1. Односеће се на све заоставштинске и сиротињске предмете.
2. Судбене процене у парницама и изван парница.
3. Судбене дражбе покретних добара у парницама и изван парница.
4. Продаје непокретних добара изван парница.
5. Прегледање туторских рачуна и састављање деоба имовинах.

IV. Све на грунтовну област спадајуће молбе као:

За укњижење права залога и властништва, и за брисање права залога и т. д.

Уједно објављујем да сам наредбом узвишеног кр. банског стола у Загребу од 27. јуна 1868 год. бр. 3303. — овлаштен — странке код свијух судова у Хрватској Славонији (дакле и Срему) указнених послови заступати и бранити.

Писарна се моја налази у Илоку преко пута писарне среског жуп. суда, у кући г. Јулија Клобучара управитеља властелинства Илочкога.

У Илоку 16. јуна 1868 год.

Андрија Андрић. кр. јавни бележник.

93—2—3

Објава.

У варошици Молу налазе се три зданија школска за опрањање који је посао чрез занатлије на 550 ф. а. вр. процењен.

Они који се опрањања поменути зданија примити желе позивају се на 1. (13.) јулија о. г. где ће се лицитација у три сата по подне у општинском дому обдржавати.

У Молу 2. јулија 1868. 98—1—3

ОГЛАС.

У мојој шпецерајској трговини потребујем једнога шегрта и практиканта. Родитељи који желе своју децу на трговину дати, нека се на подписаного у Новоме Саду обрате.

Ђ. О. Милутитовић „код белога петла“.

95—1-3

Др. Ђорђе Пејић

адвокат

у Вел. Бечкереку

јавља п. н. поштованој публици, да је своју самосталну адвокатску канцеларију у Богојевићкиној кући бр. 608. на великом сокаку, у првом спрату отворио. 96—1-3

Оглас.

Мануфактурна трговина Павла Миросављевића у Новом Саду потребује једног спомоћника и једног практиканта. 86—3—3

Одговоран уредник и издаваљ др. Стефан Павловић.

Платонова штампарија у Новом Саду 1868.